

EURÓPA

AZ EGYETEM SZEREPE A REGIONÁLIS FEJLESZTÉSBEN

„A regionálisan szerveződő egyetemek, főiskolák »speciális« funkciójú, szerkezetű intézmények: Az oktatás/képzés profilja szempontjából többnyire egy a helyi igényekhez, elvárásokhoz alkalmazkodni képes szakképzést hoznak létre poszt-szekundér-/harmadfokú-/alternatív képzés keretében, míg intézményileg gyakran elsősorban gazdaságilag-pénzügyileg integráló szerepet betöltő, nagyobb felsőfokú anyaintézményhez kapcsolódnak.” – írja Kozma Tamás egy kutatási beszámolóban. A kutatás többnyire Magyarországon és a Partium területén vizsgálja az ilyen jellegű intézmények kialakulását és működését. A kutatás perspektíváit bővítve mi most néhány európai példát mutatunk be. A példák tanulmányozására egy innsbrucki konferencia adott lehetőséget.

Mi a regionális Egyetem?

A régiók önfejlesztésének fontos eleme az oktatás. E fejlődés egyik eredményeként a régió elvárásaihoz, igényeihez alkalmazkodó felsőfokú képzések jönnek létre. Az Innsbruckban 2002. december 12–14. között megrendezett „Egyetemek, a tudás alapú gazdaság és a regionális fejlesztés” című konferencián, olyan esetek kerültek bemutatásra, amelyek egy adott régió és a benne működő egyetemek fejlődésének kapcsolatát demonstrálták.

Az Innsbrucki Egyetemet I. Lipót császár alapította 1669-ben, amely ma kulturális és tudományos tényező a tartomány életében. Az egyetemen folynak a térség legnagyobb és legjelentősebb kutatásai. Közel 30 000 diák hét karon, 120 intézetben tanul.

Az innsbrucki konferencia célja az volt, hogy feltárja azokat a lehetőségeket, ahogyan egy felsőoktatási intézmény hozzájárulhat a régióban lejátszódó, pozitív változásokhoz. Keresse, hogy milyen egyetemi stratégiák vezethetnek a regionális fejlődés irányába, megismertesse a politika képviselőit különböző egyetemek, környezetükhöz alkalmazkodó politikájával. Nem véletlen tehát, hogy e konferencián, nemcsak a felsőoktatásban dolgozó regionális kutatók, egyetemek, intézetek, alapítványok képviselői vettek részt, hanem önkormányzati képviselők, illetve gazdasági menedzserek, üzletemberek is. Bevezető előadásában Michael Harloe (Salford Egyetem) elmondta, hogy egyetemén alkalmazott kutatásokat indítottak, amelyek illeszkedtek az üzleti és az ipari kutatási igényekhez. Nemcsak a végső eredményeket használják, hanem a kutatás során begyűjtött információt folyamatosan hasznosítják. Az állam pedig ösztönző szerepet játszik az egyetemek gazdasági kapcsolatának kialakításában.

Ekkehard Kappler (Innsbrucki Egyetem) kifejtette, hogy a regionális egyetemen végzetek befektetést jelentenek a régió számára. Sok egyetemen azonban hiányzik vagy csak kezdetleges a közönségszolgálati (PR) tevékenység. Az egyetemre jelentkezők nem tudják, mi történik az általuk választott egyetemen, mit fognak tanulni a választott szakokon, milyen szakmai

programokon vehetnek részt, milyen kutatásokba kapcsolódhatnak be. Arról sincs pontos információjuk, hogy ha megszerzik a diplomájukat, hol és milyen körülmények között helyezkedhetnek el. Ha rendelkeznek is ilyen információval, azt nem az egyetemtól kapják. Ha az egyetem nyújtana tájékoztatást, a hallgatók tudatosabban választhatnának. Természetesen csak akkor, ha az egyetemek rendelkeznek ilyen információval. Léteznek követéses vizsgálatok, de e vizsgálatok eredményei nem jutnak el a hallgatókhoz. Az egyetem tájékoztathatja a családokat, ahonnan a diákokat várja, továbbá a helyi vállalkozásokat és az önkormányzatokat is. A tanárok kapcsolatai – személyes kapcsolatban állnak a hallgatókkal, illetve az egyetemen kívüli világgal – nincsenek kellőképpen kihasználva. Az egyetem és régiójának személyközi kapcsolatait teremthetik meg a tanárok.

Nemcsak azoknak a karoknak lehetnek jó kapcsolatai, amelyek jellegüknél fogva közelebb állnak az iparhoz (mérnöki, természettudományi karok). Ott is szükség van PR tevékenységre, ahol a hallgatók nehezebben követhetők. (Például indokolatlanul sok hallgató tanul tanári szakokon. Legtöbbször azzal magyarázzák ezt, hogy a tanári pálya még mindig vonzó a munkakörülmények, illetve a kisebb közösségekben tapasztalható presztízse miatt. Az is elképzelhető, a hallgató – mivel közvetlen kapcsolatban volt a középiskolával – viszonylag pontosan tudja, milyen lehetőségei lesznek tanárként. Viszont azt nem tudja, milyen más munkát vállalhatna. Ha több információval rendelkezne magabiztosabban és sikeresebben választhatna.)

A Trentói Egyetemet az 1970-es években alapították hátrányos helyzetű régióban. Néhány évvel az egyetem megalapítása után Trento lakosai tüntetést szerveztek az egyetem ellen. Felháborodtak az egyetemisták viselkedése, valamint az egyetem költséges működése miatt. A polgármester rendőri segítséget kért. A közvélemény várakozásaival ellentétben azonban nem a polgárokat védte meg a randalírozó egyetemistáktól, hanem az egyetemistákat a polgároktól. A politikai vezetés ennyire fontosnak látta az egyetem szerepét a város illetve a régió életében, magyarázta Roberto Toniatti (Trentói Egyetem).

Ha az egyetem elsősorban a regionális érdekeket szolgál nem feltétlenül zárja el magát a külvilágtól. Éppen ellenkezőleg. A Trentói Egyetemet kezdetben fel kellett menteni az akkreditációs szabály alól, amely maximálta a külső oktatók, illetve a régió kívülről érkező hallgatók arányát. Ma már sok hallgató, aki a régió kívülről érkezett az egyetemre, itt telepedett le. Az oktatók jelentős része is távolról érkezett, de ma már a régióban lakik.

Régiók együttműködése

Ausztrália legdinamikusabban fejlődő intézményhálózata a Griffith Egyetem. Ausztrália tíz legjobb egyeteme közé sorolt Griffith 6 campusán, összesen 24 000 hallgató tanul (orvostudomány-közegészségügy, üzleti tudományok, műszaki tudományok, információs technológia, természettudományok, környezeti tudományok, élelmiszeripar, tanárképzés, pszichológia, idegen nyelvek, jog, zene, művészetek).

Hogy miért is válhatott ilyen sikeres intézménnyé az 1986-ban még csak egy campusú, 5000 hallgatót számláló egyetem, arra magyarázatul az alábbiakat hozta fel William Lovegrove (Griffith Egyetem): Az ausztrál kormánypolitika az egyetemek szerepét a regionális interakció kialakulásában ismerte fel. A fent említett időszakban – a Brisbane-Gold Coast-vonalon – népességnövekedés következett be, a fiatalkori munkanélküliség 30 százalékra emelkedett. Szükség volt a régió gazdasági, kulturális, környezeti összefogására. A helyi politika felismerte az egyetem kulcs szerepét a folyamatban, s ösztönözte az intézményt a helyi munkatapasztalatók képzési programba való beillesztésére. A Griffith e problémák orvoslása érdekében működ-

dik együtt az állammal. Sőt, részt vesz azoknak a közösségeknek az életében, akik a campusok környezetében laknak.

A Gold Coast területe 26 hektár. Autóval tíz percre Helensvale-től, de vasúttal is megközelíthető. Gyönyörű természeti környezetben található Nathan 175 hektáros területe, amely tíz percre sincs Brisbane-től. Ebből a campusból másik két campus (Mt Gravatt, Garden City) tömegközlekedési eszközökkel is megközelíthető. Az erdőben található Mt Gravat campus 15 percre van Brisbane-től, a kapcsolatot buszjáratok biztosítják. Az 56 hektárnyi Logan egy hatalmas bevásárló központ közelében épült. A Brisbane-től tíz percre eső South Bank területén működik: a Queenslandi Konzervatórium és a művészeteknek otthont adó College of Art.

David R. Charles (Newcastle-i Egyetem) szerint a brit egyetem önképébe is bekerült a regionális szerep. A régiók is kezdik átértékelni az egyetemeik szerepét. Az egyetemeiket úgy tekintik, mint a fejlődés bemeneti tényezőjét. Ilyen bemeneti tényezők: a szakképzett munkaerő, a technológia és a menedzsmentfejlesztés. Ez teremtett lehetőséget az egyetemek számára, hogy beavatkozzanak a környezetük fejlesztésébe.

Régió és egyetem a tudástranszfer révén függ össze. A transzfer a mindennapi nyelvhasználatban a termékek fizikai mozgása. Morten Levin értelmezésében azonban a transzferhez tartozik az is, hogy a befogadó hozzáfér a terméket működtető tudáshoz, és ez benne cselekvéssé alakul (technológia). A tudástranszfer hatását csak akkor érthetjük meg, ha feltárjuk ezt az összefüggést a térben – vagyis a tudástranszfer regionális hálózatát. A hálózat csomópontjai gazdasági politikai és igazgatási szervezetek, valamint a felsőoktatási intézmények.

Befektetés a jövőbe

Egyesek korszerű fejlesztésekbe akarnak beruházni, mások ötleteiket szeretnék „értékesíteni”, megint mások a régió fejlődését szolgáló kutatásokat szeretnék beindítani, csak éppen nincsenek birtokában az információknak, a kivitelezési lehetőségeknek, és a tőkének. A Tiroli Jövőalapítvány (Tiroler Zukunftstiftung) híd a „kereslet és a kínálat” között, segít a partnerek egymásra találásában. Az alapítvány 72 millió euból (éves bontásban kb. 7–8 millió euro) olyan területeket támogat (közepes kifizési időtartammal), amelyek, később önfinanszírozó, a régió számára „profitot” termelő tevékenységgé tudnak válni (a profiton elsősorban a humán erőforrás fejlesztés értendő, de természetesen az anyagi haszon elérése is a célok között szerepel), s megállják a helyüket a nemzetközi munkaerőpiacon is.

Az alapítvány sikeres tevékenységét, helyzetfelismerő képességét illusztrálja az „Alpine Competence” (AC) példája. A tiroli tartományban az Alpok hegység és a hegyvidéki terület speciális életfeltételeket eredményez, s gyakran nehéz az embernek ehhez a nagyon sajátos természeti környezethez alkalmazkodnia (pl. a vérnyomásban, légzésben bekövetkezett változások). Az AC projectjében olyan, az orvosi technológia területén bekövetkezett fejlesztésekről, komplex hatástani elemzésekről van szó, melyek *megkönnyítik az adott, az embert konkrétan körülvevő környezethez való alkalmazkodást*. Az ilyen fejlesztések, számos olyan kritériumnak kell megfeleljenek, melyeket az alapítvány ír elő. Mindenre kiterjedő elő-, hatás- és környezettanulmányt végez az alapítvány – a jövőbeni életképesség érdekében. Gyakran vállalják az egyes projektek menedzselését vagy különböző projekt analízisüket: „Nem finanszírozunk, hanem befektetünk. Méghozzá a régió számára hasznot hozó humán erőforrás fejlesztésébe.”

A SURF (Centre for Sustainable Urban and Regional Futures) regionális fejlesztésekkel foglalkozó központ. 1999-ben a Salfordi Egyetemen hozták létre, fő profiljaként pedig olyan interdiszciplináris kutatásokat jelöltek meg, melyek a fenntartható regionális fejlesztést szolgálják. Olyan határterületeken dolgoznak, amelyek a közvetlen környezet regenerációjával, a

„területtel kapcsolatos tudással”, tudománnyal és technológiával függenek össze. Értelmezik azokat a gazdasági, társadalmi, környezeti és technológiai változásokat amelyek együttesen befolyásolják a régió alakulását. Összehasonlítják a regionális tudománypolitikákat; összehasonlítják a regionális közvetítő intézményeket Európában; megjelenítik a regionális dimenziót a tudománypolitikában; vizsgálják az új információs és kommunikációs technológiák hatásait. Ösztönzik az egyetemeket regionális szerepvállalásra.

A SURF a tudományos kutatás s az ügyfél-orientált szemlélet kombinációja. Tevékenységei között megtaláljuk az akciókutatást, esettanulmányokat, adatelemzéseket, kérdőívek összeállítását, politikai elemzések, megfigyelések (terepmunkák), fókuszcsoportok elemzését, szakirodalmi kitekintéseket. Továbbá szemináriumokat, workshopokat, konferenciákat szerveznek, s aktív konzultációt is folytatnak.

Az EU országokban egy olyan feltételrendszer alakult már ki, amely lehetővé teszi az egyetem regionális fejlesztésbe való bekapcsolódását. Ehhez szükséges a politikával való együttműködés (regionális politikai támogatottság nélkül semmilyen kezdeményezés nem jöhet létre). Alapos környezeti és előtanulmányokra van szükség; fel kell mérni a helyi igényeket, és erre alapozva praktikus, egyben azonban a jövőben fenntartható képzéseket, kutatásokat indítani. A környezeti feltételekhez való alkalmazkodás elengedhetetlen: minden egyetemnek abban a régióban kell működnie, amelyben létrejött. Szükséges a megfelelő kommunikáció, és információs csatornák működése, összehangolt diskurzus a felsőoktatási intézmény, a regionális vállalkozások valamin, a helyi politika között. Az egyetem tudományos hátterének kialakításában elengedhetetlenek a kutatások. Le kell azonban mondani az akadémikus jellegéről, s össze kell kapcsolni az elméleteket a gyakorlattal, a látszólag kevésbé érintkező tudományterületeket egymással – a regionális fejlesztés érdekében (alkalmazott kutatások).

VIDRA ANIKÓ & ILLÉS PÉTER

Megjegyzés: Ez a beszámoló az NKFP „Regionális Egyetem” (Vezető: Kozma Tamás, Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék) című kutatása keretében készült, amely a konferencia részvételt lehetővé tette.